

trgovčevega denarja porabil. Jel sem se trgovca ogibati, ker me je vselej prašal, kako je in kaj, jaz pa sem imel za nj vedno isti odgovor, da dozdej še ni prišlo nič izdatnega na dan.

K temu je prišla še druga sitnost. Dasiravno je bila preiskava strogo tajna, se je med tem vendar zvedelo, da je Riparjev blagajnik zginil in okradel svojega gospoda za velik znesek. Nasledek tega pa je bil ta, da so trgovske hiše, s katerimi je bil Ripar v kupčijski zvezi, druga za drugo jele pritiskati na nj in priganjati ga k sklepu računa in poravnanju dolgov. To je sicer še vedno premožnega moža spravilo v precejšnje zadrege, in nekega dne, ko mu zopet nisem mogel dati tolažljivega odgovora, mi reče: „Jaz sem že obupal. Spitler je šel čez morje, kamor vi ne morete za njim. Zato pustimo vso to reč. Tudi sem — tega ne bom tajil — zdaj v denarnih zadregah, zato bi vas prosil za oni denar, kar ga je še ostalo.“

In res še tisti dan pride po denar, katerega mi je za pospeševanje preiskave izročil. Jaz mu dam vse, kar je še ostalo — nekaj čez 7000 gld. — in on odide s precej nezadovoljnim obrazom. To me je tem bolj pèklo, ker mi je vest rekla, da nisem zamudil ničesar, kar je bilo v moji moči, da bi dobil hudodelnika v pest. Zlasti me je sklelo to, kar mi je drugi dan eden mojih skrivnih agentov povedal. Trгоvec Ripar je namreč v družbi prijateljev svojih rekel: „Sodnija in pa nič. Čez tri tedne v kljub obilnih stroškov iz mojega žepa ne vem družega, ko to, kar sem prvi dan vedel, namreč: da sem okraden po svojem bivšem blagajniku. Če se kdo, ki je bil okraden, zanaša na to, da mu bo policija zvedela za tatú, potem se sme zanesti, da svojega vkradenega blaga ne bo več videl. To je stara skušnja.“

Te besede so me zelo spekle; a po nekotikem premišljevanji sem moral sam pripoznati, da Ripar je imel kolikor toliko vzroka tako govoriti; le da bi bil krivdo zvrnil na neugodne okoliščine — ker je goljufigo še le čez teden dni naznanil — ne pa sodnijo. Če človek ob toliko denarja pride, potem mu britkost ne pripusti premišljevat in zbirati besedi, katere v nevolji z ust spusti.

Premislivši to se nekoliko pomirim in vzamem v roko zvezek pisem, da bi jih pregledal, kar vstopi mladi sodnijski praktikant Dolar. Ta mladeneč — to naj povem, predno nadaljujem povest — sin revnih kmetiških starišev, je z velikim trudom dovršil svoje študije, naredil izvrstne preskušnje in potem vstopil za praktikanta k sodniji. Bil je priden in bistroumen mladeneč, a pri svojih viših nikakor priljubljen, ker ni veroval na birokratično nezmotljivost in se je celó zvedelo, da je zapisan v več takih društev, katere so njegovi predstojniki pisano gledali. Zato je imel pri sodniji slabe ure, mnogo dela, malo plače in mnogo praktikantov, ki so za njim prišli k sodniji, ga je že bilo preskočilo. Meni se je ta revež smilil, ker sem se večkrat prepričal o njegovi pridnosti in zmožnosti; če bi bilo v moji moči, davno bi bil že dobil stalno službo. Zato sem mu pri neki priložnosti, ko je bil zopet mlajši od njega in nesposobnejši pred njim na stalno službo poslan, rekel, da vem, da se mu krivica godí; toda pameten človek se včasih potuhne, kakor hraber pa previden vojak, če vidi, da bi bil pogum brezumen in pogubljen. „Potuhnite se zato tudi vi — mu rečem — da kaj postanete.“

Dolar je tem mojim besedam prikimal pripoznavši, da so mu dobrovoljne.

Ta mladeneč, katerega sem jaz res občudoval in miloval, stopi, kakor rečeno, v mojo sobo. To sicer ni bilo samo na sebi nič nenavadnega, ker je imel večkrat pri meni kaj opraviti; al danes je bil njegov

obraz tako resen, da ga vprašam, kaj da ga pripelje k meni.

„Važen posel me je pripeljal k vam — mi odgovori s počasnim glasom; jako važen posel zá-me, pa tudi za vas, gospod sodnik.“

„Zá-me? kako da zá-me?“

„Zato, ker imate ravno v rokah preiskavo zoper Spitlarja.“

„Kako? Ste li vi prišli na kak sled?“

„Predno na to odgovorim — zavrne mladeneč — dovolite, da vam svoj namen malo natančneje razložim.“
(Dalje prihodnjič.)

Književstvo slovansko.

Najnovejše knjige jugoslovanske akademije znanosti i umjetnosti.

Knjige, ki jih je neumorno delavna jugoslovanska akademija večidel koncem preteklega leta na svetlo dala, so:

1) *Rad jugo-slavj. akad. Knjiga 41.*, ki obsega „Prilog za poviest glasbe južno-slovenske“, kulturno-historijska studija od Fr. S. Kuhača, — „Prirodoslovne teorije i Darwinizam“ od Lj. Vukotinovića, — „Uzrok munjotvorne sili“ od M. Sekulića, — „Priporod biskupije zagrebačke u XIII. veku“ od Ivan Tkalčića, — „O parasitskih sibilantih iza gutturalah u slavenščini“ od Lavoslava Geitlera, — „Dr. Janko Šafařík“ od Stojana Novakovića, — „Svečana sjednica jug. slav. akad. znanosti i umjetnosti“.

2. *Stari pisci hrvatski.* Knjiga 9., obsegajoča: Djela Iva Frana Gundulića.

3. *Fauna kornjašah trojedne kraljevine* od dr. Jos. Kras. Schlossera Klekovskoga.

4. *Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium.* Commissiones et relationes Venetae.

5. *Starine.* Knjiga 9.

6. *Ljetopis jug. slav. akad.* Prva svezka.

Politične stvari.

Dr. Vošnjak in Dežman v državnem zboru.

Po stenografičnem zapisniku.

V seji državnega zbora 8. dne t. m. sta trčila o razmerah po Slovenskem, posebno na Kranjskem, dva nasprotna elementa skup: dr. Vošnjak in Dežman. Bilo je to pri razgovoru o državnem proračunu za l. 1878. Naj tu podamo svojim bralcem iz stenografičnega zapisnika znamenitnejše reči iz govorov obeh, kolikor nam pripušča ozki prostor.

Dr. Vošnjak v začetku govora omeni, da je 5 let že, kar se v neposredno voljenem državnem zboru slišijo pritožbe o slabem denarnem gospodarstvu, ki po sedanjih vladnih sistemih vsakako mora prebivalstvo in po njem državo tirati do propada. Proračun za l. 1878. ima isto bolezen, kakor njegovi predniki: 23 milijonov gold. primanjkljeja, ki bo pa še veliko večí. Treba je tedaj pogledati po vzrokih tega, in odpraviti jih. Može na krmilu v Avstriji so z malo izjemami zgolj strančarji. Notranja ali vnanja politika je zdaj magjarska, zdaj nemška, kakor da bi bili interesi Avstrijski isti z Magjarskimi ali Nemškimi. — Potem povdarja dr. Vošnjak „zvijačni volilni red“ Schmerlingov, nesrečni dualizem, „pritiskanje Slovanov ob steno“ ter pravi: ker se 16 milijonov Avstrijskih Slovanov ni dalo kar z eno potezo spraviti iz sveta, morala se je stvariti čisto nova, dvocepna oblika, to je,

dualizem, da so prišli Slovani po vseh zastopih v manjšino.... Vladajoča stranka, katere bi jaz ne imenoval „nemško-liberalne“, ampak „hebrejsko- ali semi-tično-liberaluško“, je zdaj že blizu 10 let na krmilu; pretrgana je bila le leta 1871. po v resnici Avstrijskem ministerstvu Hohenwarthovem.“ — „Posebno — nadaljuje govornik — se kaže sila vladajočs sisteme ob volitvah. Pritisek z vladnimi kandidati na volilce je tu pa tam brez konca in kraja, da se le pridobi umetna večina. Vladni pritisek je vzlasti po slovanskih in slovansko-nemških deželah pa kar neizmeren od volitev za občine gor do volitev za deželni in državni zbor. Posebno očitne so vladne spletke o volitvah na Kranjskem, kjer vlada ustavnim načelom kar v obraz bi je, da majhni odlomek, to je, dvanajsti del vseh prebivalcev, namreč Kočevarji in peščica naseljenih tujcev, s pomočjo silnega vladnega pritiska zamore zadobiti večino in se doseže uspeh, ki vso ustavo o zastopih v Avstriji na glavo postavlja.“ — „Ker je bila prav naravna narodna večina deželnega zbora Kranjskega vladi že davno trn v peti, je deželni zbor razpustila, še predno so mu po postavi dnevi potekali in razpisala volitve ob času žetve — za volilce najbolj nepripravnem času!“ — „Nikjer ne more biti dobro, če vladni zastopniki javno npravnost (moralo) in pravno zavest z nogami teptajo, kar se je godilo ob volitvah v kupčijsko in obrtnijsko zbornico in za deželni zbor na Kranjskem. Naj o tem obziru le omenim, da po onih mestih in trgih, kjer so bile vladne kandidature v nevarnosti, je v volilnih zapisnikih vladna stranka še potem, ko je čas za reklamacije pretekla, po svoji volji naredila premembe, volilcem, ki so bili v sluhu, da so nasprotniki, vzela volilno pravico in dala volilno pravico ljudem, ki niso volilne pravice nikdar imeli; tako, na priliko, je v Luki 19letnemu praktikantu, ki je par dni poprej kot c. k. avstrijski državni uradnik na službo svojo prisegel, dala volilno pravico, češ, da je polnoleten vsak, ki je kot stalen (definitiven) državni uradnik prisegel na svojo službo. Na Dolenskem so na prav grd način glasove kupovali — za vladnega kandidata, se ve da, in čeravno se je po tožbi več neodvisnih volilcev pričela kazenska preiskava in prinesla jako obteživne reči na dan, se je preiskava ustavila po ukazu višje deželne sodnije, ker bi bil po nji vladni kandidat prehudo osramoten (kompromitiran). „Vseh uradov načelniki — bodi-si administrativni, bodi-si sodniški ali finančno-ministerijalni, zahtevajo z okrožnicami, ali, kedar od teh ni pričakovati dosti vspeha, še ustmeno od svojih podložnih, da volijo vladnega kandidata, še celó poštni načelniki zahtevajo v lastnoročnih pismih od privatnih poštних upravnikov in poštarjev, da morajo glasove dati vladnim kandidatom; če bi tega ne storili, jim žugajo, da bodo izgubili pošto. In tako se je tudi zgodilo možu, ki je volil narodnega kandidata.“ — Ko govornik kaže, kako so se na Kranjskem volilcem za kandidate ponujali c. kr. okrajni glavarji o zadnjih volitvah za deželni zbor in dva sta bila tudi res izvoljena, pravi dalje: „Taki lepi izgled na Kranjskem so jeli tudi na Štajarskem posnemati, tudi tam so kmetiškimi volilcem postavili okrajnega glavarja za kandidata. Da tak kandidat lože zmaga, ko drug človek, ni treba na dalje še dokazovati. Zato bi jaz želel, naj bi naš minister notranjih zadev posnemal Francoskega ministra, ki je prepovedal vladne kandidature.“ (Govornik bere razglas Francoskega ministra in pravi:) „Sedanje naše ministerstvo je nastopilo kot „liberalno“ ministerstvo svojo službo in z najlepšimi frazami obetalo ravnopravnost vsem narodom. Kako pa to obljubo spoľnuje, to se vidi posebno pri slovanskih časnikih,

kjer je konfiskacij brez konca in kraja, čeravno imamo „tiskovno svobodo“.

Mi imamo sicer nek §. 19 v državnih postavah, a ta je pač le na papirji; v resnici Slovani Avstrijski ne uživajo naravnih pravic do enakopravnosti niti v šoli niti v uradih. — O notranji uravnavi kaže govornik na Ogersko vlado, ki si je vendar toliko prizadevala, da je napravila s Hrvaško nekaj „modus vivendi“, to je, se uravnala ž njo glede deželnega gospodarstva; „naša vlada pa ni nič ukrenila, da bi se sporazumela s Čehi, toliko važnim faktorjem v Avstriji. „Od kakoršne koli strani — končá govornik — pregledamo politično delovanje gospodujoče stranke in pa vlade zadnjih 10 let, vidimo povsod le žalosten sad; nezadovoljnost raste od dne do dne, moč države se slabí. Tako globoko vjedena zlá pa se ne dá kar s premembo ministerskih oseb zboljšati, vkoreninjena so v celi politični sistemi, ozdraviti se dá le, ako se nastopi čisto nova pot o notranji in vnanji politiki, katere cilj bi bil vtrjenje Avstrije ne kakor enostransko narodne, ampak kakor države vsem svojim narodom pravične.“ — Govor ta je bil na federalistični strani z veliko pohvalo sprejet.

Dr. Vošnjaku odgovarjati oglašil se je Dežman. Njega v državnem zboru ni skoro nikoli drugekrat slišati, kakor če treba vladi in nemčurski stranki na ljubo napadati to, o čemur je kdo Kranjskih poslancev se po pravici pritožil. V prejšnjih časih je skušal navadno le pobijati dr. Tomanove pritožbe, in zdaj se je obrnil zoper dr. Vošnjakov skozi in skozi resnični govor. Pa kaj neki je govoril? Je morda dokazal in z dokazi pobil, da ni res, kar je Vošnjak govoril? Nič takega! Sprehajal se je le o znanih frazah „Tagblattovih“. Preskočivši kakor bodeč grm vse, kar je dr. Vošnjak govoril o ministerski politiki, vnanji in notranji, ustavil se je le pri tem, kar se tiče dogodb o volitvah na Kranjskem. A tudi tu ni ovrget nobene posamne točke (vsaj resnici fraza ne more do kože), ampak po „Tagblattovi“ šegi plezal je po tistih kljukah, katere so navadno orožje nasprotnikov Slovanov. Začetkom je tožil o sili in težavah „ustavoverne“ (recte nemškutarske) stranke na Kranjskem za časa večine narodne v deželnem zboru in odboru, a pozabil je povedati, kakošna je bila ona „sila“, ki jo je njegova stranka trpela, čeravno so bili Nace Kuranda in njegovi tovariši gotovo radovedni, to zvedeti. Kar je dr. Vošnjak govoril o početji vladnih oseb pri volitvah, je opravičeval Dežman s tem, češ, da je „ustavoverna“ stranka bila prisiljena v vladno pripomoč zavoljo hude agitacije narodne stranke, podpirane od duhovščine. Ker ni mogel dr. Vošnjakovim razlogom do kože, lotil se je njegove osebe, kakor mu je to že stara navada. Očital je dr. Vošnjaku, da je bil prej liberalec, zdaj pa o volitvah zveze išče s „farovži“; — dalje, da je dr. Vošnjak navajal okrožnico Francoskega ministra, ki ne mara, da bi uradniki kandidirali, a dr. Vošnjak sam se je vendar kot deželen uradnik dal voliti v deželni zbor Kranjski. (Gosp. Dežman je tu pozabil najprej pometati pred svojim lastnim pragom.) V nadaljavi govora pokaže se g. Dežman zagovornika ministerstva in našteje celo vrsto „dobrot“, katere je Kranjska dežela že prejela od tega ministerstva. Ni je skoro nobene reči več, za katero bi ne imela dežela mu hvaležna biti. Tu je 700.000 gold. izplačanih za inkamerirani deželni zaklad, katerih od prejšnje absolutne vlade ni bilo dobiti, — dalje 175.000 gold., katere dežela dobiva na leto po vravnavi zadev zemljiške odveze, ki bi jih dežela ne bila mogla sama vravnati, ampak konkurs oklicati. Vrh vsega tega je vlada še „tako dobra“, da vsako leto veliko davkov odpisuje. — Se vé, da ne more drugače, kakor da se Slovincem še nekoliko po-

smehuje, rekoč, da jim roji po glavi slovenski „Hofkanzler“, slovensko „vseučilišče“ in nekaka Avstrijska „Bolgarija“. Tudi dežela, „katero ima on čast zastopati“ (?), mora dobiti nekaj bre; ona za večjo avtonomijo ni zrela; dokaz temu to, da se je morala zaradi dovoznih železničnih cest narediti posebna postava, — da dežela celó zdravnikov ne more vzdrževati, ker je kmet tako neveden, da skrbi prej za zdravje živine, kakor za zdravje rodovine svoje; celó dolgo zavlečenje vravnjanja zemljiškega davka jej naklada na krivdo in še drugega več. — Gosp. Dežman pa je zamolčal, da tistih 700.000 gld., pa še več, je bilo deželno premoženje, — tudi ni povedal, kar je že dr. Toman dokazal, da precej milijonov gold. je dežela Kranjska preveč zemljiškega davka plačala, in da za dosego unega in tega se je morala dolgo dolgo puliti; — če dežele iz državne blagajnice res dobivajo o tem in unem podpore, je to le povračilo iz velikih davkov, ki jih one nosijo v državno blagajnico; vsaj vendar vsak človek ve, da državna blagajnica ni drugega nič, kakor to, kar se v njo na Dunaj steka iz deželnih denarjev. To gosp. Dežman tudi vse dobro vé in vsi tisti, ki so govor njegov molče poslušali v zboru, — al g. Dežman kakor vsi njegovi družniki se ne morejo ločiti od one taktike sedanje ère, ki je lastna „Tagblattu“, novi „Pressi“ in vsim pobratimom teh listov. Enkrat bo pa tudi vsega tega konec.

Naši dopisi.

Iz Rusije 9. marcija. — 7. — 3. marcija pozno zvečer nam je prinesel telegraf iz S. Stefana pri Carigradu od vélikega kneza Nikolaja Nikolajiča veselo novico, da mir je sklenjen. Kakor stolice, tako tudi vsa druga naša mesta so se okinčila z brezbrojnimi zastavami in razsvetlila z milijardami sveč; ulice so migoma oživele, neštivilne množice naroda so se zibale po njih, povsod so peli narodno pesem, povsod je odmevalo „urá!“ na čast junaškim vojakom in caru osvoboditelju. 4. marcija je bila v vseh cerkvah po tem povodu služba Božja z zahvalno pesemjo in zvonili so prav celi dan. Praznik je bil tri dni. 3. dan marcija je zapisan v Rusko zgodovino z zlatimi črkami; tega dne je stopil na prestol sedanji car in tega dne je on dal osobno svobodo, državljanske pravice in pozemeljno lastnino 20 milijonom Ruskih kmetov. In zdaj zopet bo 3. marcija z zlatimi črkami zapisan tudi v zgodovino južnih Slavjanov: Srbija je prejela neodvisnost, Črnogora dušo, plodородna polja in primorje, Bolgarski narod pa osvobojenje iz sužnosti in državljansko ustanovo. Niso pozabili pri sklepanji miru tudi drugih kristjanskih deželic, celó nehvaležne Rumunije in nezvestih Grkov ne.

Ruski narod je tedaj zadovoljen z mirom; z Dunaja in iz Londona nam te dni prinaša postrežljivi telegraf sporočila, da tam so z mirom tudi prav zadovoljni; Bolgarski narod je tudi zadovoljen, zakaj on pošilja caru osvoboditelju zahvalne adrese; tudi Turki so zadovoljni; tako misliti moramo mimo drugih povedov tudi posebno za to, ker je sultan 3. marcija našemu caru srečo vošil k prazniku vstopa na prestol in pri tej priložnosti mu objavil, da se šteje prav srečnega, da so se obnovile prijazne sosedne razmere obeh držav. Od vseh strani se tedaj glasé vesele citre. Kako nedavno še je grozno šumelo v črnih oblakih! Iz Carigrada smo 1. marcija čitali telegram, da Turčija miru noče podpisati, a Ignatijev da jej preti s tridnevним ultimatom; iz Pešta in Londona pa so grozno vzdigovalle svoje strašne glave brononosne in honvedovske pošasti. Kaj se je tedaj zgodilo, da smo tako rekoč

čez noč vsi tako zadovoljni postali? Na to vprašanje Ruski narod odgovarja, da cilj vojske je popolnoma dosežen, južni Slavjani so se za vselej znebili Turškega jarma, ni je nikakoršne sile, ki bi jih spet mogla Turku podjarmiti. Z Dunaja in iz Londona se pa sliši, da pogoji mira so taki, da se ni bati nikakoršnega poškodovanja po njih Avstrijskih in Angležkih interesov. Nu, slava Bogu, da Avstrijski, to se pravi, Magjarski in Angležki interesi niso več v taki nevarnosti, v kakoršni so bili o času Berolinskega memoranduma in pa takrat, ko se je šteló za strašno politično hudobijo, govoriti o Bolgarski vazalnosti, o Srbski neodvisnosti ali celo o Črnogorskem primorji!

Skeptikom se ta splošna zadovoljnost in še posebno naglost, s katero izjavljajo zadovoljnost, zdi podobna tisi pred nevihto, zabavljivcem pa nezrelemu lisičjemu grozdu; vsi brez razločka pa pravijo: nu, počakajmo, da beseda mesó postane — in po tem se tudi ravna.

Med neruskimi Slavjani in med innorodci se nahajajo najbrže tudi taki, ki so se iznenadili in ki so iz globočine srca radostni vzdihnili: prvi, češ, da zdaj bi bila utegnila beseda panslavizma meso postati; drugi, češ, da panslavizmu, katerega nas je zdaj Bog obvaroval, so tudi za naprej žile prerezane. Ti in uni se po mojih mislih motijo. Panslavizem, kakoršnega si nekateri domišljujejo, še več družih pa se ga boji, je čisto nemogoč. Mogoč je pa panslavizem, kakoršen prvim morda ne zadostuje, a drugim se zdi nemogoč. Ti in uni kažejo kot na očividni primer na Poljsko. Oboji se silno motijo, in motijo se najbolj zato, ker zgodovine Rusko-poljske ne znajo. Kdor hoče razumeti Rusko-poljske razmere, mora preiskovati njihove pričine in povode iz davnih časov po prvih iztočnikih in virih. Med tema dvema narodoma se je iz najdavnějšíh časov vse delo sukalo okoli prašanja: kateremu biti in kateremu ne biti? Al da je bilo prašanje tako postavljeno, za to povoda pa ni dal Ruski narod. V Ruskem narodu ni nikakoršne take želje in ničesa, kar bi moglo buditi misli o političnem panslavizmu. Zato Rusija tudi tirja, naj si Bolgarski narod sam izbere kneza, pa ne iz kake vladarske hiše, dasiravno bi ta ali uni véliki knez Ruski prav lahko postal Bolgarski vladar. Ravno tako bi Rusija postopala, ko bi po kaki naključbi kak drug Slavjansk narod prišel v tako položeno, v kakoršnem je zdaj Bolgarija. Čisto drugačno pa je prašanje o duševnem panslavizmu. On Rusiji tudi ni potreben, vendar pa ugoden in koristen. Ruski narod ima iz starodavnih časov svoje duševno življenje, ki se je iz lastne prirode izcimilo, z lastnimi silami se razvijalo in je doseglo že visoko stopajo popolnosti. — Jezik Ruski se je razvil čisto naravno; ohranil je čisto slavjanski značaj; bogat je tako, kakor malo kak jezik na svetu, in težko će ni bolj obilen, kakor vsi drugi Slavjanski jeziki skupaj; med vsem slovstvom je Rusko najbolj bogato in razvito; to slovstvo vzdiguje po številu ogromni narod, ki šteje po novjšem računu že 95 milijonov duš, — velikanski narod, ki ni samo sam neodvisen, ampak ki ima tudi mogočen politični vpliv na druge neodvisne narode. Ni več daleč tisti čas, ko bo Ruski jezik trgovcem in obrtnikom, kakor diplomatom in učenjakom drugih narodov tako potreben, kakor Nemški, Francoski ali Angleški, in učili se ga bodo v šolah, kakor imenovane jezike.

(Kon. prih.)

Iz Istre. — Preteklo jesen je bilo po srednji Istri malo vina; proti jugu pa, namreč proti Pulji, ni ga bilo ne kaplje. Zato so si ljudje napravili pijačo iz brinjevih jagod in vode zato, da same vode, ki v Istri ni posebno zdrava, vzlasti v spodnjih krajih ne, pri